

ԱՏԵՆԱԳՐՈՒԹԻՒՆՔ

ԱԶԳԱՅԻՆ ԺՈՂՈՎՈՅ

ԲԱՅՈՒՄ 1878 ԱՄԻՆ

ՆԻՍՏ Ա.

2 ՅՈՒՆԻՍ 1878

ԿՈՍՏԱՆԴՆՈՒՊՈԼԻՍ

ՏՊԱԳՐՈՒԹԻՒՆ Ս. ՄԻԲԱՅԷԼԵԱՆ

1878

ՄԱՅՐ ԴԻՒՆ

Ստեփան Արարմեան	փաշա	Ա.	ԱՏԵՆԱԳԵՏ
Տիգրան Առաջին	Էփեմի	Բ.	"
Նարեան Յովնան	Էփեմի	Գ.	"
Համբարձում Ա. Ալանան	"	Ա.	ԱՏԵՆԱԳԵՐ
Մկրտիչ Մեջրեան	"	Բ.	"
Տերգենց Առաքի	"	Գ.	"

ԲԱՅՈՒՄ 1878 ԱՄԻՆ

ՆԻՍՏ Ա.

2 ՅՈՒՆԻՍ 1878

ՆԱԽԱԳԱՀ. — ՔՄԵՆ. Տ. ՆԵՐՍԷՍ Ս. ՊԵՏՐՈՍԻ ԶԱՅՐ
 ԱՏԵՆԱԳԵՏ. — ՆՈՒՐԵԱՆ ԷՇԷՆՏԻ (Գ. Սուրենյան)

ԱՂԳԱՅԻՆ ԵՐԵՍՓՈՒՄՆԵՐ

ԿԵԴՐՈՆԱԿԱՆ ԵՐԵՍՓՈՒՄՆԵՐ

1. Խորէ Արքեպիսկ. Նար. Պէլ. Բ.
2. Կարապետ Եպիսկ. Սերոբեան Բ.
3. Մատթէոս ,, Իգմբրեան
4. Ամբրոսիոս Վ. Ռուբինեանց
5. Գարեգին ,, Թաթարեան Բ.
6. Եղիշկ ,, Ասրազանի
7. Խորէ ,, Կիրոյեանց
8. Հմայեակ ,, Գեմարեան Բ.
9. Յովհաննէս ,, Փարսազեան
10. Ներսէս ,, Ասլանեան Բ.
11. Պօղոս ,, Խօլատեան Բ.
12. Արիստակէս Բ. Մամբրեան
13. Գէորգ ,, Արծրունի Բ.
14. Գրիգոր ,, Աճմեան Բ.
15. Խորէ ,, Փէլէլիվանեան Բ.
16. Յարութիւն ,, Աբրգրեան
17. Յովհաննէս ,, Մկրեան
18. Ստեփան ,, Ստեփանեանեան
19. Սահակ ,, Տ. Սարգսեան
- 20.

ՔԵՄԱՐԱՆՆԵՐ

(Ա. Վիճակ)

Գումրակ, Էլիտիկ փաշա և

Գումրակի դուքս

21. Գրիգոր Պէրզեբեան Բ.

Բ. Բարսեղյանի թիւ առաջին :

Բ. 2 Բարսեղյանի թիւ երկրորդ :

Բ. Պ Բարսեղյանի թիւ բանաւոր պատճառ :

22. Գէորգ Ստեփանեան Բ.
23. Խաչիկ Մանուկեան Բ. Պ
24. Կարապետ Աղաբաբեան
25. Համբարձում Մազուրեան
26. Մեծա Գալստեանեան
27. Յովհաննէս Պոյանեան
28. Ն. Մէլգոյրեան Տօբթօր Բ.
29. Պօղոս Պատեանեան
30. Սարգիս Աղաբաբեան
31. Սահակ Աղբօ
32. Աննիքեթիկ Մանուկեան
33. Փէլէպեանեան Տօբթօր
34. Բարթոլոմէոս Բարսեղյանեան
35. Յովակիմ Յիւրեան
36. Առաքի Տէրտէնց
27. Գէորգ Ազատուլանեան

(Գ. Վիճակ)

Պէլիկոս

38. Անդրանիկ Կոնիկեան
39. Ալեքսան Խօրատեան
40. Բարսեղ Հարսեան
41. Զարեհ Քելբոյր
42. Մկրտիչ Քելբոյրեան
43. Պօղոս Ժամակոչեան
44. Սեպուհ Մազուրեան
45. Թադէոս Պէլեան
46. Սեմե Յիւրեան
47. Գարեղի Գրառեան
48. Ստեփան Արաբեան

ԻՆՍԿՐՄԵՆ Ս. ԽԱՅ

Բ. Բարսեղյանի թիւ առաջին :

Բ. 2 Բարսեղյանի թիւ երկրորդ :

Բ. Պ Բարսեղյանի թիւ բանաւոր պատճառ :

ԻՆՍԿՐՄԵՆ Ս. ԿԱՐԱՊԵՏ

49. Միշրան Պաշտօնաւորեան Բ.
50. Պօղոս Թորոսեան
51. Նիկողոս Ալանեան Բ.
52. Տրդատ Փարսազեան

(Գ. Վիճակ)

Բ. Բարսեղյանի թիւ առաջին :

Բ. 2 Բարսեղյանի թիւ երկրորդ :

Բ. Պ Բարսեղյանի թիւ բանաւոր պատճառ :

Բ. Պ Բարսեղյանի թիւ բանաւոր պատճառ :

Բ. Պ Բարսեղյանի թիւ բանաւոր պատճառ :

Բ. Պ Բարսեղյանի թիւ բանաւոր պատճառ :

Բ. Պ Բարսեղյանի թիւ բանաւոր պատճառ :

Բ. Պ Բարսեղյանի թիւ բանաւոր պատճառ :

Բ. Պ Բարսեղյանի թիւ բանաւոր պատճառ :

Բ. Պ Բարսեղյանի թիւ բանաւոր պատճառ :

Բ. Պ Բարսեղյանի թիւ բանաւոր պատճառ :

Բ. Պ Բարսեղյանի թիւ բանաւոր պատճառ :

Բ. Պ Բարսեղյանի թիւ բանաւոր պատճառ :

փորձը ցցուց արդէն : Այլ յիշէ՞ք որ անցեալ նոյն տարի 25ին՝ յատուկ դրով մը հրաժարական տուի Ձեր պատկառելի Ժողովոյն , թերևս ասանկերոգն այն հրաժարականաց , որոց իններորդն դրով Բ. Գրան մատուցի նոյն Կոնստանտնուպոլիսի Ժողովը՝ բերնով ի Բ. Գրանէ և դրով պատկառելի Ժողովը հրաման խնդրելով օգտագործել ինչպէս համար գնուլ այլուր , բայց չյաջողեցայ . . . ուստի պարտաւորեալ եմ նոյնը դարձեալ թախանձանօք խնդրել այսօր : Այս հրաժեշտներն որչափ որ այլ ընդ այլոց մեկնախն , և մինչև իսկ ծագրախն , հոգ չէ , զի եթէ մարդիկ չուզեն գիտնալ , Աստուած գիտէ որ ոչ պատասխանատուութենէ և ոչ գործելէ փախչելու համար է . ես ձեռքս սրտիս վրայ դրած՝ զստահութեամբ կարող եմ ըսել՝ թէ պատրիարք չընտրուած ալ կաշխատելի , և աշխատեալ եմ ազգիս համար , և ցըռնչ յետին դարձեալ պիտի աշխատիմ առանց անկախութեան առ ի մարդկանէ . բայց այս պաշտօնը այնչափ մանրամասնութիւններ ունի , որոցմէ ազատիչ կարելի չէ օգնականներ ունենալով հանդերձ . անգին կենտական խնդիրը՝ որ է դաստիարակութիւնը , իւր վիճակին մէջ կը մնայ միշտ , զի ժամանակ չկայ անով զբաղելու , մինչև իսկ ստոյգութիւն ալ եղած ըլլայ :

Աստի մէկ կողմանէ շինել և միւս կողմանէ շինուածին աւերակները տեսնել՝ այս անտանելի և յոյժ ցաւալի է ինձ : Արթութիւնը տարածել , դարոցներ՝ բայց աղէկ դարոցներ շինել , այս է մեր ամենէն նախնական պարտքը , սա է խորիս փրկութեան ամենայն ժողովրդոց :

Եւ հիմայ՝ մանուսանդ հիմն՝ Տեարք Պատուականը՝ որ մեր ամեն շարժումներն և գործերը ի տիեզերս համայն կը հռչակուին , և հիմն՝ որ աշխարհի ամեն կողմ՝ Հայոց ազգին ընդունակութիւնները կը գրուատեն , և հիմն՝ որ ալ մտայուած չենք , ո՛հ այն անհանդուրժելի ստակալի մտայուածը վերջացու , և հիմն՝ որ Հայ ենք բոլոր սկսան շտաճալ անոնք՝ որ կամչնային երբեմն . . . դուցէ մեր մեղացը համար , հիմն որչափ ջանք , որչափ աշխատութիւն պէտք է այն հստակալ ընդունակութիւնները մշակելու :

ըստ տարածելու , և այս բանին համար ամեն միջոց ձեռք առնելու : Որեմն հետի՛ հետի՛ ծուլութիւնն , անտարբերութիւնն ի մէջ և ամեն Հայերէ , հետի՛ պատակումներ ոչինչ բաներու համար , հետի՛ սնտի տղայական և դատապարտելի կիրքեր , հետի՛ անգութ և շարանախանձ քննադատութիւնք զիրերոց և բժախնդրութիւնք , հետի՛ ստեղծութիւնք , անհաշտելի թշնամութիւնք , պախարակութիւնք , հետի՛ սուս գեղերսինուսկրասկցութեանց և ջանք պատրելու և խարելու զմիամիտս , հետի՛ զշարութիւնք , ամեն տանն , մանուսանդ հոգի առնելու տալու ժամանակներու մէջ , հետի՛ գժուձ փորքուրութիւն և շարակամութիւն , հետի՛ ի մէջ նաև շարակամաց կարեւորութիւն տալն մեր անձանց ու իցէ գործի համար , այլ ընդհակառակն պէտք է ունենամք անխարդախ և ճշմարիտ և ոչ չարտեալ սէր միսեանց վրայ , շրջահայեցութիւն , լուրջ խորհուրդ , անքակտելի միութիւն՝ քանդի անցեալը կը ցուցնէ՝ որ մեր Անիներ , ծաղկեալ քաղաքներ և հզօր թագաւորութիւններ ունեցած ենք , և այս անիժարարտ կիրքերով կործանած ենք , այո՛ , մենք կործանած ենք , ընդ միշտ վերականգման համար զիրար գործելու անկարող ընելով՝ շարակամութեամբ , քրտութեամբ , և լազնից լայն սասարկզը միայն բացած եմք մեր սաղև անարգել , և ահա՛ ամեն բան կորուած և իրուամբ լալիսութիւնը ժառանգած ենք , և այն ժամանակն ի վեր է որ պարծանօք իրարու կը ցուցնեմք թէ ո՞վ բան զո՞ աւելի աղէկ կողրոց և կուլոց . . .

Պէտք է ուրեմն ի բաց քեցենք նախաձեռն շարակամութիւնը և դատապարտելի ետութիւնը Ազգք սիրենք և ազգասիրոց շուրջը բողբոլով՝ ոչ թէ խոչընդոտն և խախտարար և զանազան ճարտարամիտ և շարահմար մեքենայութեամբ անոնց գործը հիմն խելր տալալելու , զոր կընենք շատ անգամ , և զիտէք ինչ նարտակալ , անիժից ծնունդ ծաղր մը , հեղնութեան նիւթ մը , անիժեալ յազմանակ մը կորզելու վաստկելու համար , զանի կամ զանոնք անկարողութեան դատապարտելով : Այ՛ , ո՛չ , ալ այսուհետեւ պէտք է բուրբոլք Ազգք սիրուք

ներուն շուրջը՝ օգնելու համար նոցա . ամէն մարդ պէտք է ինքզինքը մտնայ և Ազգք մտածէ այսուհետեւ , գործող ձեռաց նեցուկ ըլլանք , մտածող մտայ՝ աղատութեան և յատաճողիմութեան ազատ սասարկզ բանանք : Մեր եկեղեցականքս նախ յատաճողիմութիւնը շարգիլենք ոչ յանուն կրօնից և Աւետարանի , որ ծնողն է յատաճողիմութեան և որով նախ մեր կրօնը հետի կը պահենք այսին կատականաց լինել , և աշխարհի ալ կը ցցնենք թէ ամէն աղէկ բուն , ամէն քաղաքակրթութիւն և լուսաւորութիւնք զիսովին ճառագայթին է անուրանալի Յիսիսէմի այրին մէջ կէս գիշերին ցըլացող սուտուածային լուսոյն , այո՛ . նախ մեր եկեղեցականքս օրինակ հանդիսանալով հանդարտութեան , անխառնութեան , միաբանութեան , մեծ և Աստուածային սիրոց եղբայրութեան , ներողամտութեան , անյիշաչարութեան , արթնութեան , ճշմարտասիրութեան , անշահամտութեան , համբերութեան , վերջապէս քրիստոնէական և ազգային առաքինութեանց , և միշտ իբրև լուսաւոր սխն ընթանալով՝ ազգին ուղիւն , ոչ մեր անձանց այլ Ազգին համար վառուելով ըստ տալու ասնն : Այո՛ , զժուար կացութեան մէջ եզոզ ժողովրդի մը դժուարապաշտօն առաջնորդներն ենք , ո՛ր կերթոց ժողովուրդն երբ մեր զմեզ զահալիմութեանց մատենէք : Առաջնորդին ամենէն մեծ քաջութիւնը կիրքք և ինքզինքը զսպելուն մէջ է , ամէն բան ըսել , ամէն քարը տեղը դնել այդ կուտղներու գործն է , հասցա ո՞վ պիտի հաշտեցնէ կուտղներն իրարու հետ , ո՞վ է հրեշտակն խաղաղութեան . . . զայս կը քաղեմ ես սուրբ Աւետարանէն , որ ունիցի ականջս լսելոյ լուրից , մի յողթի ի շարէն այլ յազմեալ բարեաւն շարին . . .

Եկեղեցական և աշխարհական ամէնքս ալ միևնայն նաւակին մէջն եմք , վտճարիկները պատկաս չեն , ծովն ահեղամտունչ կը տատանի , զըժտիւնք , նաւակը կընկղմենք : Հասցա ի՞նչ պէտք է ընենք : Ձեռք ձեռքի տանք իրարու տկարութեանց օգնելով . ո՛չ որ է կատարեալ և անսխալ բոց ի Աստուծոյ , ո՞վ որ զայս այսպէս չհաւատարձ դատապարտեալ է իւր խղճէն : Մի-

այն մէկ բան մը կայ , որ ներողութիւնը , հաշտութիւնը , և միութիւնը կը զիրարացնէ , և փոխադարձ վստահութեան և անով գործելու սրբութեան կատաճնորդէ զմեզ , այն է սէրը . երբ սէր կայ , գոտալութիւն , ամբարտաւանութիւն չկայ , երբ սէր կայ , յատաճողիմութիւն կայ . շատերը կը կարծեն թէ վարդապետը սէր կը բարոզէ , բայց այն մեռելութիւն է , անկենդանութիւն է , խափանարար է յատաճողիմութեան . սխալ է այս : Սէրը վիճարանութիւնը վիճարանութիւն կը թողու , և անոր ծնունդը և յատաճողիմութիւնը և բարգաւաճանքը կը զիրարացնէ : Իսկ անսիրելիութիւնը՝ վիճարանութիւնը թիւնաւորելով ետութեան և ամբարտաւանութեան և ստակալի կամակորութեան կը տանի : Ճշմարտութիւնն է այս : Մեզի սէր և եղբայրակցութիւն պէտք է , սիրով և ներողութեամբ պէտք է հասկցնենք իրարու թէ ամէնքս ալ ուսանելու կարօտ մարդիկ ենք , և մինչև իսկ մեր մէջն անոնց որ ամէն բան ուսած կը համարին և կը յամուտին , պէտք է հասկցնենք սիրով թէ տակալին շո՛տ բան ունին ուսնելու . իսկ եթէ հոկառակողին զիրքը բանենք՝ սիրոց հակառակ զիրքը , զայն ուսնելէ շատ հետոս կը պահենք , քանզի վտանակ՝ աղայս միայն գիտեմ՝ զի ոչինչ գիտեմք գրուցել տալու , զես գիտեմ՝ դու չգիտես սրտաստիանը մշանջենաւորապէս սխտի քաղեմք նորա բերնէն և զրիչէն , և երբ նորա միութենէն բարիք կը յուսայիր , նորա հակառակութենէն շարիք պիտի հնձես :

Պիտանակ կուտելոյ և ժարտելոյ՝ պէտք է ուսնիլ և ուսուցանել , քահանայն , վարդապետը , եպիսկոպոսը , պատրիարքը , կաթողիկոսը պէտք է ուսանի և ուսուցանի այլոց : Լրագրապետն , այն հասարակութեան մէջ վստուած բացօթեայ ջահը՝ պէտք է ուսանի և ուսուցանի . վարժապետն՝ այս երկրային նախախնամութիւնը՝ պէտք է ուսանի և ուսուցանի . երեսփոխանը , ժողովականը , ժողովը , արհեստաւորը վերջապէս ամեն կարգի մարդիկ ուսնին : Ուսանիլ , ուսանիլ խոնարհութեամբ , միութեամբ և սիրով և ոչ յանձնադատանութեամբ . այս է յատաճողիմութիւնը : Աշխատիւնք ար-

դեօր այս բանին համար : Իրաւ շատ դպրոցներ ունինք և կաշխատինք , ոչ որ կարող է ուրաշաւ , բայց այս սկիզբն է աշխատութեանց : Պէտք է յարատեւենք , յարատեւենք , զի յառաջագիտութիւնը սո՛՛՛ման չունի կանգ առնելու : Մեր դպրոցները քիչ են , անբաւական են , աշխատինք շատցնելու , ամենքս ալ աշխատինք : Կը յուսամ որ այսօր հանդիսաւոր սխալ կրնէք այս բանին , կը յուսամ որ արդէն ունեցած դպրոցներն ծաղկեցնելու մտքով կը տանիր , կը յուսամ որ Նուար — Եաշնադարեան վարժարանն՝ որ այնչափ պտուղ արտադրեց , և որոյ մէջ այսօր 50—60 դաստիարակ Հայաստանի մէջ և այլուր վարժարաններն ևլն. կրնեն , և երեք հարիւրի չափ աշակերտք ալ զանազան սրտաւառք դրից մէջ են , այն , կը յուսամ որ բնկերութիւն մը կը կազմէք և կը բանաք այն լուսաւորութեան տաճարը , արդիւնք շատ բարտանց և ջանից , և որ ժամանակին պարագաներէն փոկեցու . կը յուսամ որ ընկերութիւն մը կը կազմէք և կեզր . վարժարանն ալ իւր նպատակին յարմար դիրքին կը վերածէք փութով . կը յուսամ որ Քարակոջեան աղնիւ եղբարք իրենց գրով և բերանայի ըրած խոստումն , որ էր վաճառականական դպրոց մը հիմնել , այսուհետեւ կը բարեհաճին կատարել , զի ողորմութեամբն Աստուծոյ սո՛՛ւ . անցաւ արտերտալը . կը յուսամ որ մեր ազգային լուսամիտ փաստարանը որ պարծանք եղան մեզի , կը փութան սրտաւորանել իմ երկու երեք նամակներուս , զոր անցեալ տարուէն ի վեր ուղղեցի , և Մուրատեան վարժարանի մէջ մեր ազգին ունեցած իրաւունքը պահանջելու օրինական ճամբան վերջապէս ցուցունել կը բարեհաճին . կը յուսամ նաև որ ազգային լուսաւորութեան այն միւս համբաւեալ վաւարանին այն է Երուսաղիմոյ դպրոցին և վանաց յառաջագիտութեան համար՝ յԱղեքսանդրիա գրած նամակիս պատասխանը կը շնորհուի :

Վերջապէս գործենք և յուսանք , Բայց գործով . ու սերմանողն միայն հնձելու և բազու յոյս հրանենայ , պէտք չէ ընկրկիլ դժուարութեանց առջև : Ինչ դժուարութիւններ , ար-

գելքներ որ ելնեն , ժամանակը որչափ ձախորդ աւ մեր վիճակն սրբան դասն լինի , պարտքերն իմ պարտք է , գործելու ենք : Նախատինք , թուք աւ մար , բանութիւն , արհաւիրք թող տեղան՝ որչափ կամին , մեք սրտերնիս և աչքերնիս յԱստուած ուղղեալ աղաղակենք , և իրաւունք ունինք յուսալու Անոր անհուն ողորմութեանը վրայ , զի մեր Հայրն է Նա պահարկող , նոյնպէս աչք ծառայի ի ձեռս Տեառն իւրոյ , այնպէս են աչք մեր առ Քեզ Տէր Աստուած մեր մինչև ողորմեացիս ի վերայ մեր : Ողորմեաց մեզ Տէր ողորմեաց մեզ , զի բազում լցար տառապանք :

Պէտք է գործենք և յուսանք ասելով միշտ « Եղիցի ըստ Տեառն Աստուծոյ ի վերայ մեր և զղործս ձեռաց մերոց ուղիղ արա՛ ի մեզ Տէր և զղործս ձեռաց յաջողեա մեզ » :

Ք .

Կարգում առժամեաց դիւանի

Նախագահական ճառին աւարտումն ետե , Նորին Սրբազնութեան հրահրանք և ժողովոյ հաճութեամբ առժամեաց դիւանը կազմուեցաւ , երկուսուցն երեսօթիսաններէն Ղազարոսեան Քըրիստոստուր Էֆէնտի՛ Ատենապետ և կրտսերագոյններէն Մէլիքեան Մկրտիչ Էֆէնտի՛ Ատենապետի բազմելով :

Առժամեաց Ատենապետ Էֆէնտին անսխալապէս ատեանը բացաւ ժամն 8ին ի ներկայութեան 46 երեսօթիսանաց , որոց վերջին թիւը յանգեցաւ 62ի :

Ատենապետ Էֆէնտին ներքին կանոնադրութիւնն ի ձեռին յիշեցուց որ ըստ կանոնի՝ վարչութեան իւրաքանչիւր ճիւղի տարեկան համարաւորութեան տեղեկագիրը պէտք էր պատրաստ դառնալ դիւանին սեղանին վրայ : Այս միջոցին Քաղ. ժողովոյ ատենապետը բանի մը

պաշտօնական գրեր բերաւ յանձնեց դիւանին : Ատենապետ Էֆէնտին յայտնեց որ թէ և հիմա չպիտի վիճարանուի ասոնց վրայ , ասկայն ըստ կանոնի սրտաւոր գանուելու հարկը միայն յիշեցուցած է :

Դիւանն ըստ օրակարգին այն ինչ Մայր դիւանին կազմութեան ձեռնարկել կտաւ Ջարկեր , Մէլիքեան-գուլի Էֆէնտի խօսք ասաւ :

ՄԵՐԵՆԵՄ-ԳՈՒԼԻ Յ. ԷՃ. — Մայր դիւանին կազմութեան ձեռնարկուելէ առաջ Նախագահական ճառին վրայ խօսք կուզեմ :

Նախ՝ ճառին ամեն մասերուն համար զգացած խորին շնորհակալութիւնս կ'այտնեմ . երկրորդ՝ յիշեցնելով թէ 76 տարուէն վերջերն այս Ազգային ժողովն Սրբազան Պատրիարք Հօր արտօնութիւն տաւ էր Արևելեան խնդրոյն ներկայ պարագայից մէջ այն ամեն տնօրինութիւնն ընել , որը կրնան նպաստել արևելեան միւս ազգերուն տրուելիքն ոչ նուազ առանձնաշնորհումներ ձեռք բերուելու նաև մեր ազգին համար , կը փութամ հարցնել Նորին Սրբազնութեան թէ այդ արտօնութիւնն ինչ արդիւնք տնեցած է : Մեր լրտմին նայելով՝ Նորին Սրբազնութիւնը պէտք եղած ջանքերն ըրած և բաւական յառաջ գացած է այս խնդրոյն մէջ :

ԱՏԵՆԱՊԵՏ ԷՃ. — Արդէն հարցում մը կայ այդ մասին երեսօթիսանաց ոմանց կողմէ ստորագրեալ , որ սխալ ներկայացուի ժողովին , ձերն ալ անոր հետ կրնայ միանալ : Սակայն առ ժամանակեաց դիւանին պաշտօնը այսօր միայն Մայր դիւանի ընտրութիւնն ըլլալով պէտք է նախապէս Մայր դիւանի ընտրութեան ձեռնարկել , և ետքի թողուլ ձեր այդ առաջարկութիւնը :

ՄԵՐԵՆԵՄ-ԳՈՒԼԻ Յ. ԷՃ. — Ես այդ հարցումն տեղեկութիւն չունիմ . իմ փախարս էր առաջարկել որ Սրբազան Հայրը բարեհաճի որչափ պարագաներն ու խնչեմութիւնը կը ներքն տեղեկութիւն մը տալ ժողովոյ , այս կէտին վրայ :

ԱՏԵՆԱՊԵՏ ԷՃ. — Եթէ ժողովը կընդունի

որ Մայր դիւանին ընտրութիւնն առաջ Մէլիքեան-գուլի Էֆէնտիին առաջարկութիւնը ձեռք առնուի , այն ատեն դիւանը կը սրտաւորի նախ ներկայացնել երեսօթիսանաց այն հարցագիրը՝ զոր սո՛՛ւ առաջ յիշեցուցի :

Տ. ՄԱՏԹԷՆՈՍ ԵՊՍ. — Ես ալ կը ձայնակցիմ Մէլիքեան-գուլի Էֆէնտիին՝ թէ Մայր դիւանի կազմութեանն առաջ երեսօթիսանաց հարցագիրը կարգացուի և Սրբազան Հայրը պարագաներուն ներածին չափ տեղեկութիւն մը տայ ժողովին :

Ատենապետ Էֆէնտի տեսնելով որ հակառակ դիտողութիւն ընող չկայ , Մէլիքեան-գուլի Էֆէնտիի առաջարկը բռնի դրաւ , զոր ժողովն ընդունեց միաձայն . հետեւապէս երեսօթիսանաց հարցագիրը կարգացուեցաւ , որ է .

Հարցում առ Ամենապատիւ Ս. Պատրիարք Հայր Նախագահ Ազգ. ժողովոյ .

1876 Դեկտեմբեր 10ին Ազգային ժողովն իւր ժ.Ձ. նիստին մէջ , վստահ Սրբազան Պատրիարքին ազգասիրութեան և հանձարին , Օրակարգով մը իրեն յանձնեց ամենայն տնօրէնութիւն մեր Ազգին դատին համար թէ՛ Բ. Դրան քով և թէ՛ ուր որ անկ ըլլայ :

Անկէ ի վեր պատերազմը տեղի ունեցաւ , և սոյն միջոցին բնականաբար պիտի լուէր քաղաքագիտութիւնը , այլ այսօր որ պատերազմը վերջացած և Եւրոպական Աւագածոդովը (քօնկրէ) Պէրլինի մէջ գումարուած է արևելեան խընդրոյն լուծմանը , այն է արևելից քրիստոնեայ ազգաց իրաւունքները պաշտպանելու համար , յորս մեծ տեղ մը կը ըսնէ մեր Հայոց ազգը , անշուշտ Սրբազան Պատրիարքը զազգը օրինաւորապէս ներկայացընող սոյն երեսօթիսանական ժողովին իրեն յանձնած նուիրական պաշտօնը դուրս հանելու արիարար ձեռնարկած է :

Արդ ամենայն ակնածութեամբ կը հարցնենք Նորին Բ. Սրբազնութեան թէ՛ կարելի է արդեօք այս մասին հակիրճ անդեկութիւն մը տալ Ազգային ժողովոյս :

2 Յունիս 1878 ի Կ. Պոլիս

Ազգային Երեսօխոխանք

Ք. Ծ. Իզմիրլիան	Ա. Ծ. Վ. Ռոյրիկեանց
Յ. Վ. Փոփոպեան	Եղեղի Չ. Արամեան
Յ. Քն. Միրեան	Սոփիա Քանանայ
Յ. Քն. Միրոյիան	Տէր Արիստակէս Քանանայ
Յ. Արշակ	Սահակ Ք. Տէր Սարգսեան
Յ. Իւրիսեան	Ա. Յ. Այվազեան
Թ. Պէկեան	Մ. Յ. Մէլիքեան
Տ. Փոփոպեան	Ք. Ղազարեան
Թ. Թէրզան	Բ. Մ. Քիրքճիպաշեան
Մ. Գոփաւսեան	Ա. Գ. Պէլիքեան

ՄՐԱՋԱՆ ՆԱԽԱԳԱՀ. — Այդ հարցման պատրաստ եմ պատասխանել, եթէ ժողովն իր հաճութիւնը տայ :

Ժողովը բռնով իր հաճութիւնը յայտնեց :

ՄՐԱՋԱՆ ՆԱԽԱԳԱՀ. — Շնորհակալ եմ այն Երեսօխոխան Էֆէնտիներէն որ այս հարցումն ազդեցին, շնորհակալ եմ նաև այն ձեւին համար որով խորագրեալ է :

Այս պահուն իմ պատասխանատուութիւնս շատ մեծ է, և այդ պատասխանատուութեան զգացումը զիս կը խտնեցնէ ու կը բռնեցնէ միանգամայն : Թող Ազգս ալ այս իմ վիճակս հասկընայ ու ներողամտ ըլլայ ինձի :

Գիտեմ, Երեսօխոխան Էֆէնտիներ, այն զգացումը որուն հա թորգման կը կանգնէք, ընդհանուր ազգին զգացումն է. ոչ ոք ինձի շափ դիպէ զայդ, զի ամեն որ ամեն կողմէ հարսէր ու պարտաւոր կընդունիմ, մանաւանդ մեր երեք միլիոնէն աւելի Հայերէն որ հայրենի հողին վրայ ազգային գոյութիւնը պահեցին մինչև այսօր : Այս պահուն ազերտանայ, ակընկալութեանց ու երկիրչի ես պատասխան մը պիտի տամ որ եմ այսօր. այս պատասխանս է ձեզի ու ի ձեզ բոլոր Ազգին, Սրբազնութեան, Հայոց ինքզինքը իր արժանուոր կերպովը ներկայացած է թէ՛ Բ. Գրան և թէ՛ Երեսօխոխան տէրութեանց : Բ. Գրան իր պաշտպանութիւնը խտտացաւ, Երեսօխոխան տէրութիւնը ամենքն ալ իրենց համակրութիւնը յայտնեցին ու ամենէն ալ խօսք ստան իմ որ դեպքումս ժողովն մէջ նկատուողութեան պիտի առնուի մեր Ազգին վիճակն ալ. հասարակաց կարծիքն ալ այսօր Երեսօխոխան մէջ ոչ ևս անտարբեր է ձեզի համար :

Այ-Սթէֆանոսի գաշնադրութեան մէջ մասնաւոր յօդուած մը կայ արդէն Հայոց վերաբերեալ. ամենքնիդ գիտէք այդ յօդուածը : Առաջին անգամ է որ գաշնադրութեան մը մէջ Հայոց ու Հայաստանի խօսքը կըլլայ : Տարակցս չունիմ որ Երեսօխոխան մեծ գաշնադրութեան մէջ որ պիտի կըրտի Պէլլին անցիլ-չատակ շ'պիտի մնայ մեր ազգը :

Այլ ի՞նչ պիտի ըլլայ այն կարգադրութիւն որ պիտի որոշվի ձեզի համար : Զայս շ'գիտեմ և ոչ թերևս գիտեն տակաւին այն քաղաքագէտք որ զայդ գաշնադրութիւնը պիտի խորհրեն :

Իմ բոլոր ջանքս այն է որ այնպիսի կարգադրութիւն մ'ըլլայ որ ազգին կեանքը զիւրուածոց չ'մտանուի :

Միս կողմէն ո՛չ ոք կրնայ ուրանալ Հայ ազգին իրեն վիճակակից ազգաց համար ըլլալիք կարգադրութեանց մասնակցելու իրաւունքը : Կը փութամ յաւելցնել որ ամենէն առաջ Բ. Գրանը վերցած է ու կը վիսցէ մեր այս իրաւունքին :

Վերջապէս, Երեսօխոխան Էֆէնտիներ, ձեռքս խղճիս վրայ դնելով կը յայտարարեմ ազգիս թէ ինչ որ կարելի էր աշխատիլ, խօսիլ գրել, ամենքը ըրինք, մեր պայտըն էր մտնալ մեր անձը և տկարութիւնը՝ ու ազգը մտածել. մտացանք մեր անձը ու ազգը մտածեցինք. ո՛չ թէ միայն ես, զի իմ է բոլոր պատասխանատուութիւնս այլ ոչ բոլոր արդիւնք, զի առաջին օրէն սկսայ գործակցութեամբ իմ Սերբազան Եղբարցս, բոլոր Եպիսկոպոսական դա-

տան որ ի Պոլիս : Այսօր իսկ երկու Եպիսկոպոսանք՝ մեր եկեղեցւոյն ու ազգին երկուքն արգճանքները, յետ ի բարքանչիւրն եւրոպական դանտպան տէրութեանց յով պաշտպանելու Ազգին դատը, միացած են ի Պէլլին միտքան աշխատելու համար դեպքումս ժողովն քով :

Աստուած մեր ու անոնց ջանքերը պատկէ : Սրբազնք յուսով :

ԱՅՏԻՆԱՊԵՏ ԷՅ. — Լսեցիր Սրբազան Հօր պատասխանը, խօսք ունի՞ք այս մասին :

Յ. ՄԱՅՁԷՈՍ ԵՊՍ. — Հարցումն ստորագրող երեսօխոխանաց կողմէ շնորհակալութիւն կը յայտնեմ որ Նորին Սրբազնութիւնն աննկուն արիւթեամբ աշխատած է և կաշխատի ազգին ինքզինքն համար. ինքն է միայն հեղինակ այս աշխատութեանց. թէ և Եպիսկոպոսանքս ալ յիշեց իրրև իրեն աշխատակից, սակայն մեր հրամանատարութեան պարտաւոր եմք. և ինչան մեր շնորհակալութեան պարտաւոր եմք Նորին Սրբազնութեան աջը համբուրել :

Զայս բնեղով Մատթէոս Եզրս Սրբազանին աջը համբուրեց. նոյնպէս բոլոր երեսօխոխանքս որ ելնեղով համարեցին Նորին Սրբազնութեան աջը յաղելու սրախ :

ՄԵՐԵԼԵՄ-ԳՈՒԼԻ Յ. ԷՅ. — Մատթէոս եւ պիսկոպոսի խօսքը հաստատելէ ետեւ, նախ Ս. Պատրիարք Հօր բրած ջանից համար շնորհակալութեան քուէ կառաջարկեմ. երկուքդ կառաջարկեմ որ Ազգ. ժողովն սակեց առաջ Սրբազանին տուած արտօնութիւնը վերահաստատել, որպէս զի Նորին Սրբազնութիւնն անթերի կերպով շարունակէ իւր ջանքերն ինչպէս մինչև ցարդ : Երբորդ նկատեղով Սրբազան Նախագահ Հօր պահած չափաւորութիւնն իւր պատասխանին մէջ, նկատեղով Նորին Սրբազնութեան տուած յայտնին ու խրատած համբուրութիւնը, նկատեղով ընդհանուր արեւելից ներկայ վիճակն, որոց բողոքն այս պահուն Պէլլին մէջ դաժմարեալ արքայաժողովն կախաւնն ունի, նկատեղով որ մեր ազգն ալ արեւելից մէկ մեծ

մասը կը կողմէ և նկատեղով որ արդի անտուգութեան վիճակին մէջ ժողովս չէ կարող կատարեալ գիտակցութեամբ գործելու, կառաջարկեմ ներկայ ըրջանի նկատելը յետաձգել մինչև այն ատեն՝ երբ Ս. Նախագահը հարկ տեսնէ նորէն դաժմարելու : Եթէ ժողովն ուզէ վերջին առաջարկութեանս պատճառն ալ կը բացատրեմ :

ՄԱՀՊԱՋ ԵՅ. — Մէրեւմ-գուլի Էֆէնտի այս առաջարկութիւնը կը կրնեմ :

Այս պահուն Քախաւանեան Էֆ. ի ստորագրութեամբ յետագայ առաջարկութիւնը մատուցեղով կարգացուեցաւ գիտնին կողմէ :

« Ազգ. ժողովս իւր Ս. Նախագահին՝ Տ. Ներսէս Ս. Պատրիարքին Կ. Պոլսոյ Ազգին բարոյն և սարգոյնն նկատմամբ տարած սեռնաւիք ջանիցն ու աշխատութեանցը համար շնորհակալութիւն կը յայտնէ և Պաշտպան հայրենեաց արտաղը կընծայէ » :

Մ. ԳԱՓԱՄԱՃԵԱՆ

Ս. Նախագահն սնամարեց բողոքեղով հանդերձ մերժել արտաղի առաջարկութիւնը :

ՊԵՒԵԱՆ Ք. ԷՅ. — Շնորհակալութեան քուէի առաջարկութիւնն աւելորդ կը գտնեմ. որովհետեւ պահ մ'առաջ հանդիսաւոր շնորհակալութիւն մատուցինք՝ ամեն մէկերնիս Նորին Սրբազնութեան աջը համբուրելով :

ԱՅՏԻՆԱՊԵՏ ԷՅ. — Այս, գործնապէս ընդհանրակալութիւննիս մատուցինք. հիմա տեսակաւ նապէս ալ շնորհակալութեան քուէ կառաջարկուի ըստ օրինի :

Յ. ՄԱՅՁԷՈՍ ԵՊՍ. — Ժողովը ներկայ ըրջանի նկատելու յետաձգելու առաջարկութիւն մը կընէ Մէրեւմ-գուլի Էֆէնտի, յաւելցնեղով թէ պատճառները պիտի բացատրէ եթէ ժողովն ուզէ լսել. թերևս ժողովը համարուի այն պատճառներուն վրայ, զորս պիտի յայտնէ Մէրեւմ-գուլի Էֆէնտին : Բայց կը յիշեցնեմ թէ նախ

Թիւ բուհարկուաց	60
պարտաք բուհ	1
Եւսուֆեան Տիգրան Էֆէնտի բուհ	50
Նուրեան	39
Մէրէճ-գուլի Թարութիւն	19
Ղաղարուեան Վրիտաստուր	11
Խիթիճեան Կարապետ	9
Շահազ Կարապետ	4
Մարկուեան Գրիգոր	1
Քաղաղեան Յակոբ	1
Փէշտիմալճեան տալթօր	1

Հետեւապէս Եւսուֆեան Տիգրան Էֆէնտի 80 բուհով Բ. Ստեփանայեան և Նուրեան Էֆ. 39 բուհով Գ. Ստեփանայեան հաշակուեցան Ստեփանայեան Էֆէնտի կողմէն :

Նուրեան Էֆէնտի անմիջապէս իւր անունը չափ շնորհակալութիւն յայտնեց ժողովին իր ընտրութեանը համար և միանգամայն յայտարարեց թէ իւր զբաղմանց պատճառաւ կը ցաւի որ չկրնար այս պաշտօնն ընդունիլ, և խընդրեց որ ժողովը ներքէ իրեն և ընդունի իւր հըրաժարականը :

Նախագահ Սրբազանն ու Ստեփանայեան Էֆէնտին թէ և պատասխանեցին որ ժողովն իր հրաժարականը չընդունիր, սակայն Նուրեան Էֆէնտի պնդելով իւր հրաժարականին վրայ առաջարկեց որ արձանագրուի :

3 Ստեփանազարաց ընտրութեան համար Երեսիտիսանք վերատին հրաւիրուեցան զիւանին կողմէ ըստ օրինի եռանուն բուհ պատրաստել, Քուէարկութիւնն ու բուհհամարը կատարուելով, արդիւնքն եղաւ հետեւեալը :

Թիւ բուհարկուաց	60
Հ. Ս. Ալաճաճեան Էֆ. բուհ	38
Մ. Մելիքեան	35
Ս. Տէրոյէնց	24
Մ. Քախումճեան	22
Գ. Գրասէրեան	20
Թ. Պէկեան	16
Գ. Մելիքեան	12
Յ. Մէրէճ-Գուլի	7

Կ. Խիթիճեան Էֆ. բուհ	2
Յ. Ալաճաճեան	1
Մ. Փախումճեան	1
Ն. Գարապաշ	1
Ս. Փախումճեան «	1

Հետեւապէս ըստ կարգի բուհից ընտրուեցան՝

Ալաճաճեան Հ. Ս. Էֆ. Ս. Ստեփանազար
Մելիքեան Մ. » Բ. »
Տէրոյէնց Ա. » Գ. »

Այսպէս Մայր դիւանին ընտրութիւնն աւարտելէ ետեւ, Ստեփանայեան Էֆէնտին բուհհամարին ամբողջ արդիւնքը ժողովին հաղորդելով, Մայր դիւանին անդամ ՀՈՁԱԿԵՑ

Ալաճաճեան Ստեփան փաշա Ա. Ստեփանայեան
Եւսուֆեան Տիգրան Էֆ. Բ. »
Նուրեան » Գ. »
Ալաճաճեան Հ. Ս. » Ա. Ստեփանազար
Մելիքեան Մկրտիչ » Բ. »
Տէրոյէնց Ա. տով » Գ. »

Առժամեայ ատենապետ Էֆէնտին յայտարարելով որ ըստ որում առժամեայ դիւանին պաշտօնը միայն Մայր դիւանը կազմել էր և իր այս պաշտօնը կատարած է, խնդրեց Ս. Նախագահէն հրաւիրել նորընտիր ատենապետն իւր պաշտօնին, և ինք անմիջապէս թաղուց դիւանը :

Եւ որովհետեւ նորընտիր ատենապետներէն միայն Նուրեան Էֆէնտի ներկայ կը գտնուէր, Սրբազան Նախագահ Հօր հրաւիրանաց և թախանձանայ վրայ Նուրեան Էֆէնտի փութաց միայն այս անգամու համար իր պաշտօնը վարել և դիւանին մէջ իր տեղն անցնելով, նայնպէս Ալաճաճեան Համբարձում և Մելիքեան Մկրտիչ Էֆէնտի ատենապետի բողոքելով, սոժաւմանակեայ դիւանը զաղրեցաւ իր պաշտօնէն :

Սրբազան Նախագահին Ս. Նախագահին

ՍՐԲԱԶԱՆ ՆԱԽԱԳԱԷ. — Կը խնդրեմ զիւանէն որ ամենէն առաջ իմ ճառիս մէջ ըրած մէկ առաջարկութեանս վրայ ժողովին աշտարակի նն անհրաժեշտ չնորհ ընէ. այսինքն՝ Միտիտիտեան խորհն եպիսկոպոսն որ բանի մ'անսէ ի վեր խորհրդականի տխարաւով Պատրիարքարանի մէջ իմ զերս կը կատարէ խիստ արժանաւոր կերպով, կատարելով որ ժողովը հաստատէ զայն իբրեւ խորհրդական կամ իբրեւ սեղապահ, ինչպէս որ կուզէ. զի ևս ստիպուած եմ առժամանակ մը մեկնիլ Պօլսէն օգոստոսիսեան համար, թէ և դարձեալ աշխատելէ ետ չախտի կենամ :

Յ. ՄԱՏՔԷՆՍ ԵՊՍ. — Ժողովը պարտաւոր է Սրբազան Պատրիարք Հօր բացման ճառին ուղերձով մը պատասխանել. այս պէտքն անցեալ տարի ու զգոցուեցաւ այս ժողովին մէջ և եթէ չեմ սխալի՝ մասնաժողով մ'ալ կազմուեցաւ, սակայն այս մասնաժողովը դժբաղդութեամբ չը կրցաւ իր պաշտօնը կատարել. այս անգամ ալ միեւնոյն պէտքը կը տեսնուի. ուստի կատարելով որ անցեալ տարուան պէս մասնաժողով մը կազմուի ուղերձ մը խորհրդարան և բերելու պաշտօնով, յորում Սրբազանին առաջարկութեանց ալ պատասխանը տրուի :

ՔԱՆԻ ՄԸ ԶԱՅԵՆԸ. — Կը կրկնենք այս առաջարկութիւնը :

ՂԱԶԱՐՈՍԵԱՆ Գ. ԷՅ. — Ժողովին անմիջական գործն է ըստ օրինի նախարանիչ դիւանայ կողմութեամբն զբաղիլ. առ այժմ չենք կրնար ուրիշ գործի ձեռնարկել :

Գաղով տեղապահի խնդրոյն, այս ժողովը չմիջամտել, խառն ժողովին կը պատկանի այդ գործը, զոր ըստ պատշաճին կը անօրինէ և եթէ հարկ դատի՞ ժողովիս միայն ի զիտութիւն կը հաղորդէ :

Կը մնայ պակաս մը, զոր պէտք է իրայնել, օրադրութեանց մէջ կարգացնել որ Ս. Պատրիարքը Պէրլինի Առաջաժողովին երթալու խընդ-

րանօր թաղրիր մը մատուցել է Բ. Գրան. կատարելով որ այդ թաղրիրը կարգացուի հասեարձանագրուի :

ԱՏԵՆԱՊԵՏ ԷՅ. — Նախ՝ Մատթէոս Եպիսկոպոսի առաջարկութեանն է կարգը. Սրբազանին ճառը բնօրին, իր անձնականի մասին առաջարկութիւն մ'ունի. Մատթէոս Եպիսկոպոս առաջարկեց յանձնարուի մը կողմէ ուղերձ մը պատրաստելու համար ի պատասխան Սրբազան Հօր ճառին. հարկաւ այդ ուղերձով պիտի ստատարան տրուի նաև Նորին Սրբազանութեան ճառին այն կէտերուն, որ որոշման կարօտ են :

ՍՐԲԱԶԱՆ ՆԱԽԱԳԱԷ. — Իմ առաջարկութիւնս Պարչական անհրաժեշտ պիտայրի մը կը վերաբերի, որուն բացատարար պատասխան տալ հարկ է. իմ ճառիս պատասխանն ուրիշ է. թերևս ժողովն եկող շարժու չգտմարուի. առնոր համար իմ տեղապահս այժմէն հաստատուել օգտք է, սպասել ոչ՝ նա չլարուանկէր երբ ժողովը չվաւերացնէ անոր պաշտօնը :

ՊԵՆԱՆ Թ. ԷՅ. — Նորին Սրբազանութիւնն իրաւունք ունի իր խնդրոյն առաջնութիւն տրուելու պահանջելու. փասն զի եթէ իր ճառին ուղերձով պատասխանուելուն սպասէ, ո՞ գիտէ՞ գուցէ երկարի ամիսներով. այն ատեն խորհրդականի պաշտօնէտթեան խնդիրն առ կախ կը մնայ. եթէ այս խնդրոյն առաջնութիւն պիտի տրուի, պատրաստ եմ կարծիքս յայտնելու :

ՍՐԲԱԶԱՆ ՆԱԽԱԳԱԷ. — Կը խնդրեմ որ առաջնութիւն տայք :

(Հաւանութեան ձայներ)

ՊԵՆԱՆ Թ. ԷՅ. — Ս. Պատրիարքն արդէն խորհրդական մ'ընտրած է և խառն ժողովն անոր ընտրութիւնը վաւերացուցած : Այս գործադրութիւնն իրաւամբ խառն ժողովին կը պատկանի, ինչպէս ըսաւ Քրիստոստոսը Էֆէնտին, և խառն ժողովն ալ արդէն իրեն պատկանեալ իրաւունքն ի գործ դրած է. Ս. Պատրիարքն այժմ կողաց խնդրելու որ իր ընտրած խորհրդ-

դատարանն այս ժողովն իր տեղադրած հաստատութիւնն ալ տեղադրած անուն չենք կրնար բնականից, քանի որ Պատրիարք մը կայ, երբ պատրիարքական օրհանոց թափուր ըլլայ, այն ատեն տեղադրած կը հաստատուի. օրհնագոյն այսպէս զիտենք: Արդէն խորհրդականի տիրապետման մը ընտրուել է. այս անունը կը բաւէ. և թէ վաւերացման համար է որ Ս. Պատրիարքը հաս կը դիմէ, չենք կրնար. վասն զի սահմանադրութեան մէջ այդ անուն պաշտօնեաց չկայ. խորհրդականութիւնը տեսակ մը օգնականութիւն է, որ պատրիարքական պաշտօնին տէրւորը կը պատկանի, անոր կողմէն ընտրեալ և անոր միայն պատասխանատու ըլլալով, հեռեւորաբար ժողովն պէտք չէ միջամտէ: Արդէն ընտրեալն խորհրդական ընտրուած է անոր ընտրութեանը. բայց նա չուզէր եղեր ստանց ընդհ. ժողովոյ օրհան իր պաշտօնը կատարել: Ս. Պատրիարքին կը մնայ սպասակցել զանի որ ժողովն հակառակ չէ անոր պաշտօնավարութեան:

ԲՈՒՆՆԱՆ Ա. ԷՖ. — (Բանկայեան Փող. Ժողովոյ) Պոստք է որ խորհրդական ընտրուած օրը խառն ժողովին մէջ պէտք յայտնեց իր հաստատութիւնն Ազգային ժողովն ընդունելու. մեք ըսինք թէ այս մասին Մահմանադրութեան մէջ չկայ այնպիսի կէտ մը՝ որ ստորաւորէ զմեզ խնդիրն Ազգային ժողովին քուէն անցունելու. հերիք է որ խառն ժողովը կը ընտրուի ձեր ընտրութիւնը, և եթէ Ազգային ժողովոյ ատեններ ալ՝ մինչայն պատասխանը պիտի ընդունինք:

Կերեի թէ խորհրդական կատարածի մէջ է թէ մի գուցէ երեւոյթանութիւնը զխառնութիւն մ'ընէ. այս է պատճառը և ոչ ուրիշ բան՝ այս խնդիրն այսօր հաս գալուն. եթէ ժողովը զխառնութիւն մը չունի խորհրդականի պաշտօնավարութեանը դէմ, պէտք է ասի զխոյնել և բոլորին որ այսքանով բաւականանայ:

ՄԵՐԵՆԻՄ ԳՈՒՂԻ Յ. ԷՖ. — Սրբազան հօր

առաջարկութեան մասին ինձմէ ատով խառն պատկարարից համակարծիք եմ, և ևնխաղրած էի թէ ասի անձնավարութեան խնդիր մը դարձած ըլլայ խորհրդականի համար. և եթէ ընդհ. ժողովը հաստատէ՝ այն ատեն կրնաւոր խորհրդականի պաշտօնը քուէն այնպէս կը հետանի. բայց տեսնենք ինչու համար Սրբազան Պատրիարքը խորհրդական դրած է. որովհետեւ վերջին անգամ հրաժարական տուան ժողովն արտօնութիւն տուաւ խորհրդական օգնական մը դնել իւր կողմէ որչափ ատեն որ ուզէ. քուէ է թէ խորհրդականի պաշտօնն անուղղակի կերպով այս ժողովն արտօնեալ է. անո պարտնը բաւական է. իսկ ուղղակի վաւերացում Մահմանադրութեանն անդին անցնել է, այդ չկրնար ըլլալ:

ՍՐԲԱԶԱՆ ՆԱԽԱԳԱԷ. — Դատարարի բայց եթէ պէտք ըլլայ ինձ տեղ մը երթալ և չկրնամ ընդհ. ժողովը գումարել, ինչ ընեմ:

ԲԱԶԱՅԵԱՆ Յ. ԷՖ. — Կըստի թէ Մահմանադրութեան մէջ չկայ, իրրե թէ վարչութեանն զուրս բան մ'եղած ըլլար խորհրդականի պաշտօնն՝ որ է վարչական ժողովոյ նախադասութիւնն ի բացակայութեան Ս. Պատրիարքին: Ես չեմ կրնար ըմբռնել թէ ինչպէս Մահմանադրութեանն զուրս կը համարին այն պաշտօնն՝ որ բուն իսկ սահմանադրական ժողովոյ նախադասութիւնն ու անոնց գործադիր իշխանութիւնը կը վարէ. թէ և Մահմանադրութեան մէջ գրուած չէ թէ երբ Պատրիարքը հեռանալով կամ որ և է պատճառաւ իր պաշտօնն բացակայ մնայ, խորհրդական մը կը դնէ սակայն քանի որ այսօր խորհրդական մը գրուած է, և սահմանադրական պաշտօն կը վարէ, ինչպէս չկրնանք վաւերացնել. հակասութիւն մ'է այս, թեթև շանցնինք: Թերևս խորհրդականի պաշտօնն իրաւացի ըլլայ, երբ չենք ուզեր անոր պաշտօնը ճանշալ կամ վաւերացնել, ժամկոչի մը տեղ չենք դնել ըսել է: Ես կը խնդրեմ Ս. Պատրիարքին որ տեղադրածութեան խնդիր չընէ, և իր խորհրդական վաւերացնել կատարեմ:

ՊԵՆԵԱՆ Թ. ԷՖ. — Ազգային ժողովն պարտաւորութիւն չունի ամեն ազգային պաշտօնի վրայ զանուանելն ինք հաստատելու. օրինակի համար՝ պատրիարքական փոխանորդ մը կայ, Պատրիարքն կրնաւոր և խառն ժողովն կը հաստատուի. ուստի հարկ չկայ անպատճառ խորհրդականն այս ժողովն վաւերացնել. եթէ հարկ կայ՝ թող քուէն և բանաւոր պատճառները ցոյց տան, որպէս զի օրինաց կարգ անցնի:

Եթէ զիւրազգածութեան խնդիր կայ, շատ դիւրին է շիջարարել և խնդրել որ շարունակէ. Մահմանադրութիւնը չընդունիր և իրաւունք ունի. համարինք թէ վաւերացուցինք, այն ատեն ինչպէս պիտի բանենք պատասխանատուութիւնը. այս ժողովն առջև Պատրիարքն է պատասխանատու և մեր յարարութիւնն անոր հետ է. եթէ բանաւոր պատճառ մը կայ, այն ալ Ս. Պատրիարք Հօր օգտախոսութեան համար ուղեգրութիւն ընելու խնդիրն է. այս պարագային մէջ ինչ պիտի ընէ Ս. Պատրիարքն. ուրիշ բան պէտք չէ ընէ. բայց եթէ իր պաշտօնը կատարելու յանձնէ իր խորհրդականին, նա կրնայ այն ատեն թէ ընդհ. ժողովը գումարել և թէ պէտք եղած թաղրիւնները Բ. Պարան գրել:

ԲԱԶԱՅԵԱՆ Յ. ԷՖ. — Եթէ այս խոսքերն ընդունինք՝ կը լինայ. պէտք է բացարձակապէս քուէն թէ խորհրդականն ի բացակայութեան Ս. Պատրիարքին ընդհ. ժողովը պիտի գումարէ և ամեն պաշտօն պիտի վարէ:

ՊԵՆԵԱՆ Թ. ԷՖ. — Այո՛, փոխանորդն ալ երբեմն ընդհ. ժողովը կը գումարէ, ո՛վ Եստով անի թէ ինչու կը գումարէ, քանի որ Սրբազան Պատրիարքն արտօնութիւն տուած կրնէ: Մեր չենք կրնար վաւերացնել ըսի նէ՛ Ս. Պատրիարքը չհաշիւանդելու համար է. զի կրնայ ըլլալ որ վաղը խորհրդականի տեղ մը պաշտօնի կը դրկէ և ուրիշ մը խորհրդական կը դնէ:

ՍՐԲԱԶԱՆ ՆԱԽԱԳԱԷ. — Պոնէ ձեր Պատրիարքին ընտրած անձին վրայ վաւերացութիւն ունենալից յայտարարեցէք և հաստատեցէք թէ

նա պիտի կրնայ իմ ազնորութեանս միջոցին Բարան թաղրի գրել կրնել, ընդհ. ժողով հրապարակ և իմ տեղս պատասխանատու դառնալ ձեր առջև. եթէ այսպէս կանխու համաթիւնն իր տուած ըլլայ, և ալ գոհ կըլլամ:

ԲԱԶԱՅԵԱՆ Թ. ԷՖ. — Սյո՛, վաւերացութիւն անկոր:

ՂԱԶԱՐՈՍԵԱՆ Ք. ԷՖ. — Սրբազան, եթէ հրաժարականի ձեռք տակ կրնէր այդ խօսքերը՝ զիտեցէ՛ք որ Ազգը ձեր հրաժարականն երբեք չընդունիր:

Տ. ՄԱՏԹԻՈՍ ԵՊՍ. — Մահմանադրութիւնը խորհրդականն անուամբ պաշտօնեաց մը չեն գրած մեր օրինադրքին մէջ, և շատ խնայողութեամբ վարուած են. որովհետեւ երբ Ազգային ժողովը Պատրիարք մը կրնար ըսել և մէկ պատասխանատու մը կը ճանշնայ. ուստի եթէ այսօր խորհրդական մ'ալ վաւերացնէ, մէկ կողմէ Պատրիարք և միւս կողմէ ուրիշ եպիսկոպոս մը պատասխանատու կըլլան, որ օրինաց հակառակ է. իրաւ է որ Ս. Պատրիարքի բացակայութեան խորհրդականը կը գումարէ ժողովներն և անոնց կը նախադասէ, ինչպէս ըսուած Քաղաքեան Եփեսոսին, բայց ինք Պատրիարքին պատասխանատու է և Պատրիարքն ալ ազգին. իսկ Բ. Պարան գրուած թաղրիւնները Պատրիարքին կրնալ կերթան և ոչ խորհրդականի կողմէ. զի Բ. Պարան ալ Պատրիարքն կը ճանշէ արտասխանատու և ոչ զայլ որ: Ուստի և եթէ խորհրդականը մեք վաւերացնելու ըլլանք, պատասխանատուութեան շիջում ինչ կը ծագի. և եթէ իր տեղադրած վաւերացնելը՝ Սրբազան Պատրիարքին հրաժարականն այժ տուած կըլլանք. զայդ չենք ընդունիր: Ուրիշ բան է որ խորհրդականի տեղ մը ժողովոյ, այլ և ազգին համակրութեան արժանի է:

ՍՐԲԱԶԱՆ ՆԱԽԱԳԱԷ. — Այդ ալ տեսնել մը բանութիւն է ինձի դէմ. կըսէք թէ անպատճառ ևս եմ պատասխանատու. եթէ ևս եմ, կէս ժամ անգամ պէտք չէ հեռանամ պատասխանատու եղած տեղէս, մինչդեռ ևս լը իմ թէ հեռանդ եմ և օգտախոսութեան համար զուրս պիտի երթամ. զիտեցէ՛ք ձեր մը ըրէք ինձի:

կամ հրամարտական ընդունեցէր և կամ տեղապահ մը դրէր :

ՏԱՅՅԵՆՈՍ ԵՊՍ. — Թէ Չեր Սրբազանութեան և թէ Չեր խորհրդականին վրայ վստահութիւնն կը յայտարարենք . այսքանը կարծեմ բաւական է . ասիկէ աւելին չենք կրնար բնել . մինչև իսկ եթէ Պատրիարք շունենանք և տեղապահ դնել հարկ ըլլայ . Վարչութեան խորհրդին ժողովը կրնարէ գոյն և կը ճանչցնէ Բ. Գրան և ազգին . բանի որ խառն ժողովն ունի օրինօք այս իշխանութիւնը՝ մեր վաւերացնելու տեղի չունի :

ԵՒԹԻՅՅԱՆ Կ. ԷՑ. — Մեր սահմանդրութիւնն արդէն Վարչութեան կրօն և Քաղ. ժողովոյ արտօնութիւն առած է՝ իրենց վերաբերեալ ամեն գործողութիւնները ստորինելու բաւ է թէ այն ժողովներն իրենց ձեռնհասութեան մէջ ինչ որ տնօրինեն , արդէն սահմանադրական վաւերացեալ կը համարուի . մանաւանդ որ այս ժողովները համարատուութիւն աւունին , զոր կը բերեն Ազգային ժողովոյս և իրենց գործողութիւնները հանդիսապէս վաւերել կուտան . և ըստ որում արդէն Քաղ. ժողովոյ շրջանը լրացած է , բնականօրէն պատրիարքական խորհրդականութեան խնդիրն ընդհ. ժողովին վաւերանալու կէտին մէջ է . երբ հասարակական տեղեկագիրը դոյս հաս խնդիրն ինքնին կը լրանայ , ուստի վիճարանութեան ալ հարկ չիլոյ : Ասիկց դուրս արիչ եղանակաւ վաւերացում արամագրած չէ սահմանադրութիւնը . ստիկա անազակի վաւերացում է և ոչ ուղղակի վաւերացում : Միւս կողմէ սրովեաւ Ազգային ժողովը կատարեալ վստահութիւն ունի Պատրիարքին վրայ , այս վստահութիւնն անուղղակի կերպիւ կը տարածի նաև իւր ընտրած խորհրդականին վրայ . ուստի կողմնէնք Ս. Հայրն՝ որ շնորհ իւր առաջարկութեան վրայ . արդէն իւր ուզածը կատարուածի պէս է : Իսկ երբ ինք դուրս երթայ , հարկաւ իւր խորհրդականն իւր անզարգէ պիտի ճանչցնէ Բ. Գրան , և հետևապէս ընդհ. ժողովին ալ :

ՔՕԼՕԼԵԱՆ Ա. ԷՑ. — (Ատենապետ Քաղ.

ժողովոյ) Սրբազան Պատրիարքը թերևս կրկարծէ թէ իւր խորհրդականը հաստատուած չէ . սխալ է այս . խառն ժողովը հաստատուած է գոյն . իսկ Նորին Սրբազանութիւնն այժմ կուզէ երկրորդ հաստատութիւն մը աւանդ Ազգային ժողովին , արդեօք ինչ նպատակաւ . եթէ ճանարդարութիւն ընել միտքը դրած ըլլալուն համար է , ապիկա կրնայ ժամանակին խառն ժողովոյ խմբակել և սա ալ իւր կողմնէ պէտք եղած դուրս խմբակելն ի գործ կը դնէ , եթէ հարկը պահանջէ Ազգային ժողովոյ ալ կը դիմէ : Բ. Գրան ալ կրնայնէ և խորհրդականն ի պաշտօնէ կը ճանչցնէ որ որ հարկ է : Ուստի վերջացնելը այն խնդիրն ըսելով որ խորհրդական սրբազանն ինչպէս մինչև ցարդ , նոյնպէս և այսուհետեւ կրնայ շարունակել իւր պաշտօնը :

ՂԱԶԱՐՈՍԵԱՆ Ք. ԷՑ. — Քօլոլեան կֆէնտի առաջարկութիւնը կրնա՞նք և կը խնդրեմ որ բռնէր դուրս :

ԱՏԵՆԱՊԵՏ ԷՑ. — Քօլոլեան կֆէնտի առած բացատրութեան վրայ , միջադէպը գոյնը համար ժողովոյ կամեցը պիտի դիմեմ :

ՍՐԲԱԶԱՆ ՆԱԽԱԳԱՀ. — Իմ առաջարկութիւնս հաս կը յանդի թէ իմ ճամբորդութիւնն ըրած ատենս խառն ժողովոյ հետ խորհրդական արտօնութիւն պիտի ունենայ Ազգային ժողովը գումարելու , թաղիքը գրելու և ըն : Ս. յս կէտը բռնարկեցէր :

ԱՏԵՆԱՊԵՏ ԷՑ. — Սրբազան Հայր , Չեր և մեր մէջ եղած տարբերութիւնը միայն սա է . դուք կուզէք Ազգային ժողովին բղխեցնել ձեր խորհրդականին պաշտօնը , իսկ մեր կրնանք թէ Պատրիարքութեանն միայն կը բղխի նա . և սրովեաւ խորհրդական սրբազանին մինչև ցարդ վարած պաշտօնէն դուք և Վարչութիւնը դո՛ւ եղած էք , մեր ալ դո՛ւ ենք ըսելով կամեցնէք . սխալաբ է մեր ընելիքը :

ՍՐԲԱԶԱՆ ՆԱԽԱԳԱՀ. — Ըսել է թէ երբ պէտք ըլլայ տեղապահ մը դնել և ստոր համար ժամանակ շունենամ Ազգային ժողովը դու՞մա

րել , այժմէն արտօնութիւն առած կրնամ պէտք եղածն ընելու . սխալ է իմ ուղղութիւն :

ԱՏԵՆԱՊԵՏ ԷՑ. — Ս. յո՛ւ . Չեր Սրբազանութիւնն իւր ճամբորդութեան սրբազային մէջ կրնայ ըստ սահմանադրութեան խառն ժողովով պէտք եղածը կարգադրել : Բ. Գրանն այս միջադէպը գոյնուած նկատելով կամեցնէք Մերեմգուլի կֆէնտի առաջարկութեան , որ ետքի թողուցաւ :

Առաջարկարիւն Մերեմգուլի կֆէնտի

Մերեմգուլի կֆէնտի կողմէ մատուցեալ յետագոյ առաջարկութեան զիրը կարդացուցաւ :

Նկատելով Ս. Նախագահ Հօր պահած չափաւորութիւնն իւր պատասխանին մէջ .

Նկատելով Նորին Սրբազանութեան տուած յոյսերն ու խրատած համբերութիւնը :

Նկատելով ընդհանուր արեւելից ներկայ վիճակն , որոյ բախտն այս պահուս Գերլինի մէջ գումարեալ արքայաժողովէն կախումն ունի .

Նկատելով որ մեր ևս արեւելից մէջ կը գտնուիմք և անոր մի մասը կը կազմենք .

Նկատելով որ այս անորոշ վիճակին մէջ մեր ժողովն ալ չէ կարող կատարեալ դիտակցութեամբ գործելու .

Ժողովս ներկայ շրջանի նիստերը կը յետաձգէ մինչև այն ատեն՝ յորում Ս. Նախագահ Հայրն հարկ տեսնէ Ազգ. Ժողովս գումարելու :

Յ. ՄԵՐԵՄԵՄԳՈՒԼԻ

ՁԱՅՆԵՐ. — Բռնէր դրէր :

ՔԱՓԱՄԱՃԵԱՆ Մ. ԷՑ. — Ասանց վիճարանութեան բռնէր չդրուիր :

ՔՕԼՕԼԵԱՆ Ա. ԷՑ. — (Ատենապետ Քաղ. ժողովոյ) Վէտք է գիտնալ որ Վարչութեան երկու ժողովոյ ալ հրամարտականը կոյ դիտանին գրասեղանին վրայ . և սրովեաւ Մերեմգուլի կֆէնտի ժողովոյ նիստերը յետաձգել կատարել : Ժողովը նախ ստորագոր է նոր Վարչութիւնն ընտրել և ապա իւր նիստերը դադարեցնել : Կը յիշեցնեմ որ սուրբի վերջին օրէն մեր պաշտօնը լրացած է . օրէնքը դադարեցուցած է զմեզ գործելէն :

ՏԱՅՅԵՆՈՍ ԵՊՍ. — Ժողովի վաւերան խնդիր կըլլայ ներկայ սրբազային պատճառաւ . Մերեմգուլի կֆէնտին է որ կատարելէ այն վաւերանը . ըստ իս կամխաճաս է այս առաջարկութիւնը , տակաւին ժամանակը չէ ժողովը վաւերելու . դեռ նախաքննիչ դիտանայ ընտրութիւնը պիտի ըլլայ . նոյնպէս Վարչութեան հրամարտականը կոյ որ պիտի կարգացուի և պէտք եղածը տնօրինուի այս մասին : Եւ սրովեաւ օրը տարածամած է , և չենք կրնար այսօր ոչ նախաքննիչ դիտանայ ընտրութիւնը կատարել և ոչ Վարչութեան հրամարտականին վրայ խորհել , ուստի երկրորդ նիստ մ'ընել անհրաժեշտ ըլլալով , կատարելով որ 8 օրէն սրբազանի ցանկ մը բերէ դիտանը նախաքննիչ դիտանայ ընտրութիւնը կատարելու համար , և Մերեմգուլի կֆէնտի վաւերանն առաջարկութիւնն ալ յաջորդ նիստին վիճարանութեան նիստ ընելու պայմանաւ այսօր դոյնէր ատեանը :

ՁԱՅՆԵՐ. — Ս. յո՛ւ . այո՛ :

ՆԱԽԱԳԱՀ ՍՐԲԱԶԱՆ. — Ե՛րբ պիտի դու՞մարի յաջորդ նիստը :

ԱՏԵՆԱՊԵՏ ԷՑ. — 15 օրէն :

ՆԱԽԱԳԱՀ ՍՐԲԱԶԱՆ. — Հրամարտել կրօն . և Քաղ. ժողովները պիտի շարունակեն իրենց պաշտօնը :

ԱՏԵՆԱՊԵՏ ԷՑ. — Անտարակոյս պէտք է

որ շարժանիկն մինչև իրենց յաջորդն ընտրուի
ու հաստատուի :

ՔՐԻՍՏԻԱՆ Ա. ԵՖ. — Ես իմ անձիս հա-
մար չեմ կրնար խորտ առլ :

Ստեանը գոցուեցաւ ժամ 10 քառորդ
անցնելով :

ԱՏԵՆԱԳՊԻՐ Գ. ԱՏԵՆԱԳԵՏ
Հ. Ս. Սրախաճեան Յ. Նարեան

ԿՐՕՆԱԿԱՆ ԺՈՂՈՎ

- 1. Խորեն Եպիսկ . Մխիթարեան Ա. ԱՅՆԱԳՈՏ
- 2. Յակոբ Վարդ . Փարապեան Ա. ԱՅՆԱԳՈՐ
- 3. Աթանոս քհնյ Գարժայեան
- 4. Արխատակէս » Գարժայեան
- 5. Գարրիէլ Ա. Գ. Բ. Չիչիքճեան
- 6. Գէորգ » » Արճրունի Ա. ԱՅՆԱԳՈՏ
- 7. Գրիգոր » » Աթիեան
- 8. Զարարիա ԲՅ. Իզնատրեան
- 9. Իզնատրիա Ա. Գ. Բ. Մանուկեան
- 10. Խաչատուր ԲՅ. Տ. Գարրիէլեան Ա. ԱՅՆԱԳՈՐ
- 11. Մեարտիկ » Ե. Ե. Երէցեան
- 12. Միքայէլ » Գ. Վարժապետեան
- 13. Յովհաննէս Ա. Գ. Բ. Մկրեան
- 14. Պետրոս ԲՅՆ. Փարապեան

ԲԱԶՄԱԲԱԿԱՆ ԺՈՂՈՎ

- 1. Աւետիս ԷՓ. Բօլոլեան Ա. ԱՅՆԱԳՈՏ
- 2. Էլիսա » Զայեան Ա. »
- 3. Մատթէոս Ծ Ալֆասանեան Ա. ԱՅՆԱԳՈՐ
- 4. Գէորգ » Բըլլճճեան Ա. »
- 5. Սրէլ » Կիւրղէնիեան
- 6. Գէորգ » Փանտեան
- 7. Ենովք » Տէմիրճիպալեան
- 8. Մարտիրոս » Միւհէնտրեան
- 9. Յակոբ » Զօպանեան
- 10. Յարութիւն » Ֆրնարդեան
- 11. Յարութիւն » Թիրատեան
- 12. Նիկողոս » Աճանեան
- 13. Ռուբէն » Գրիգորեան
- 14. Ստեփանն » Պէլլիկճեան

ԳԻՆ 2 ՂՐՈՒՇ

ՍԵՓԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆ ԿԵԴՐՈՆԱԿԱՆ ՍՆՏՈՒԿԻՆ

ԱԶԳԱՅԻՆ ԺՈՂՈՎՈՅ ԾԱԽՈՒՑ ՅԱՏԿԱՑԵԱԼ

Կը ծախուի ի Դիւանատան Պատրիարքարանի . և Ղալաթիոյ Ս
Լուսաւորիչ Եկեղեցւոյ բանկալը և Հայ գրաւաճառաց քով :